Ба Шӯрои диссертатсионии 6D.КОА-043
назди Академияи Вазорати корҳои дохилии
Ҷумҳурии Тоҷикистон

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Завқизода Солеҳ Амин дар мавзуи «Интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назариявӣ-амалӣ ва ташкилию ҳуқуқӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмхои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.11 – фаъолияти судӣ; фаъолияти прокурорӣ; фаъолияти ҳимояи ҳуқуқ ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ)

Таҳқиқоти диссертатсионии унвонҷӯ Завқизода С.А. ба яке аз масъалаҳои мубрами фаъолияти судӣ дар шароити муосир – интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо бахшида шудааст. Муаллиф дар асоси истифодаи адабиётҳои васеи илмии олимони ватанию хориҷӣ, ба назари эътибор гирифтани санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи соҳа ва таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии таҷрибаи пешақадам ва қонунгузории кишварҳои мутамаддин масъалаҳои назариявӣ, амалӣ ва ташкилию ҳуқуқии мавзуро мавриди таҳқиқи ҳамаҷониба қарор додааст.

Муҳаққиқ дар хусуси зарурати анҷом додани чунин як таҳқиқоти фарогири илмӣ дар пайвандӣ ба масъалаи мазкур бамаврид таъкид менамояд, ки ҳифз гардидани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ташкилоту муассисаҳо, қонунияту адолат маҳз аз ҳокимияти судӣ вобастагӣ дорад. Шаҳрвандон бояд боварӣ дошта бошанд, ки ҳангоми ҳалли баҳсҳои бавуҷудомада ва барқарор кардани ҳуқуқҳояшон онҳо ба судяи касбӣ муроҷиат менамоянд ва ин муроҷиати онҳо дар доираи меъёрҳои қонунгузорӣ, боадолатона ҳал карда мешавад. Воқеан, нуқтаи ниҳоиро дар таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва ташкилоту муассисаҳо судя мегузорад. Ҳатто дараҷаи амалишавии қонунҳои мукаммал ва ба таъмини ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандон мусоидаткунанда дар

дилхоҳ ҷомеа аз судяе вобастагӣ дорад, ки сатҳи баланди дониши касбӣ, ҷаҳонбинии васеъ ва ахлоқи ҳамида дорад. Маҳз аз дуруст интихоб ва тайёр намудани судяҳо, номзадҳо ба вазифаи судя ва коромӯз-судяҳо то кадом дараҷа амалӣ гардидани адолати иҷтимоӣ вобастагӣ дорад. Ноил шудан ба ин мақсадҳо замоне рӯи кор хоҳад омад, агар асосҳои ҳуқуқии он тавассути санадҳои меъёрии ҳуқуқии миллӣ ва байналмилалӣ дар шакли даҳддор ба роҳ монда шавад. Маҳз бо назардошти он ки санадҳои меъёрии ҳукуқии миллӣ ва байналмилалӣ принсипҳо ва усулҳои гуногуни интихоб, тайёр намудан ва раванди таҳлимро маънидод менамоянд, дар муҳити илми ҳуқуқшиносии ватанӣ ва хориҷӣ оид ба мавзуи баррасишаванда андешаву назарҳои мухталиф ҷой доранд. Аз ин рӯ, аз нигоҳи назариявӣ ва амалӣ анҷом додани таҳқиқоти мукаммали илмӣ дар самти интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мубрамияти бештарро соҳиб гардидааст.

Маврид ба зикр аст, ки дар замони соҳибистиқлолӣ бо мақсади ба танзим даровардани муносибатҳои соҳаи судӣ аз ҷониби давлату ҳукумати кишвар як зумра санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ҳамчун заминаҳои бунёдӣ ва тавзеҳдиҳанда, ба монанди Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо, барномаҳои миллӣ ва силсилабарномаҳои ислоҳоти судӣ-ҳуқуқӣ (дар чор марҳила, барои солҳои 2007-2010, 2011-2013, 2015-2017, 2019-2021), Барномаи ислоҳоти низоми адолати судӣ нисбати кӯдакон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2017-2021, Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва ғайра нигаронида шудааст. Мубрамии дигари мавзуъ аз мухтавои санадҳои мазкур ва ҳадафҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 дарҷ гардидаанд, бармеояд. Чунончи, дар ин Стратегия қайд гардидааст: "Таҳкими минбаъдаи ҳокимияти судӣ, такмили раванди судӣ, баланд бардоштани нақши суд дар ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ҳифзи ҳуқуқҳои молу мулкӣ, ҳимояи манфиатҳои давлат,

таъмини волоияти қонун ва адолат самтҳои муҳими рушд ва таҳкимдиҳии давлатдории мардуми тоҷик мебошад". Новобаста аз ин, ҳанӯз ҳам масъалаҳое дар самти интихоб, тайёр намудан, такмили ихтисоси судяҳо, номзадҳо ба вазифаи судя, коромӯз-судяҳо, роҳандозии барномаҳои таълимӣ, инчунин меъёрҳои этикаи касбии онҳо вуҷуд доранд, ки таҷдид ва мукаммал намудани қонунгузории соҳаро тақозо менамоянд.

Доираи масъалаҳое, ки ҳангоми таҳқиқоти илмӣ аз ҷониби унвонҷу мавриди баррасӣ қарор дода шудаанд, ниҳоят васеъ буда, паҳлуҳои мухталифи он аз ҷониби олимони ватанӣ ва хориҷӣ мавриди омӯзиш қарор гирифта, дар ин самт фикру андешаҳои худро иброз намудаанд. Аммо, бояд хотиррасон намуд, ки то ҳол дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ таҳқиқоти алоҳидаи назариявӣ ва амалӣ дар самти интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода нашудааст. Аз ин рӯ, мақсади таҳқиқоти рисолаи илмӣ таҳлили масъалаҳои назариявӣ, амалӣ ва ташкилию ҳуқуқӣ буда, дар натиҷаи он дарёфт намудани роҳҳои ҳал ва такмили қонунгузории соҳа маҳсуб меёбад.

Барои расидан ба мақсадҳои дар таҳқиқот гузошташуда муаллиф вазифаҳои зеринро анҷом додааст:

- омӯзиш ва таҳлили асосҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва таҷрибаи пешқадами Федератсияи Россия, ҷумҳуриҳои Қазоқистон, Ӯзбекистон, Қирғизистон, Ҷумҳурии Федеративии Олмон, Фаронса ва ИМА дар самти интихоб, тайёр намудан, таълим ва такмили ихтисоси судяҳо ва номзадҳо ба вазифаи судя;
- омӯзиш ва таҳлили асосҳои ҳуқуқии интихоб, тайёр намудан, таълим ва такмили ихтисоси судяҳо ва номзадҳо ба вазифаи судя дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- муайян намудани давраҳои ташаккул ва инкишофи асосҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи интихоб, тайёр намудан ва такмили

ихтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти такмили сохтори судӣ ва тобеияти идоравӣ;

- бо истифода аз усули таҳлили муқоисавии ҳуқуқӣ, гузаронидани таҳлили қонунгузорӣ ва таҷрибаи миллӣ бо санадҳои байналмилалӣ ва таҷрибаи пешқадами давлатҳои хориҷии таҳқиқшаванда, бо мақсади манзур намудани пешниҳодҳои ба талаботи замони муосир мувофиқи интихоб, тайёр намудан, таълим, такмили ихтисоси судяҳо ва меъёрҳои этикаи касбии судя;

- дар қонунгузории миллӣ пешниҳод намудани мафҳум ва тафсири номзад ба вазифаи судя, номзад ба вазифаи судя, ки бори аввал ба мансаби судя пешбарӣ мешаванд ва коромӯз-судя;

- дар асоси таҳқиқот таҳия ва пешниҳоди консепсияи таълими муттасил ва такмили ихтисоси судяҳо;

- омӯзиш ва таҳлили асосҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва таҷрибаи пешқадами Федератсияи Россия, ҷумҳуриҳои Қазоқистон, Ӯзбекистон, Қирғизистон, Ҷумҳурии Федеративии Олмон, Фаронса ва ИМА дар самти ба роҳ мондани консепсия, барномаи таълимӣ ва тайёрии номзад ба вазифаи судя ва коромӯз-судяҳо дар муассисаҳои таълимии давлатҳои таҳқиқшаванда ва дар ин замина пешниҳод намудани шакл ва усулҳои муосири таълим;

- муайян намудани таъминоти ташкилӣ, ҳуқуқӣ, методии раванди таълим ва такмили ихтисос дар Маркази таълимии судяҳои назди Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва пешниҳод намудани сохтори асосноки ташкилии он;

- кушода додани мафҳум, моҳият ва принсипҳои этикаи байналмилалии судя ва нақши онҳо дар низоми миллии интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо ва номзадҳо ба вазифаи судя;

- таҳия ва пешниҳод намудани ҷадвали таҳлилӣ-муқоисавӣ оид ба талаботи Кодекси этикаи судяи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва кодексҳои этикаи судяи давлатҳои хориҷӣ.

Аз ин рӯ, мавзуи таҳқиқот ба омӯзиш ва таҳлили масъалаҳои назариявӣ, амалӣ ва ташкилию ҳуқуқӣ, қонунгузорӣ оид ба мақомоти судӣ, таҷрибаи миллӣ ва байналмилалӣ оид ба интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо ва номзадҳо ба вазифаи судя ва меъёрҳои этикаи касбии фаъолияти судяҳо бахшида шудааст.

Дар асоси омӯзиш ва таҳқиқоти мукаммал, мақсаднок ва бонизом рушди асосҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи соҳа ва таълими судяҳо даврабандӣ карда шуда, мафҳумҳои коромӯз-судя, номзад ба вазифаи судя, шакл ва намудҳои таълим, сохтор ва принсипҳои фаъолияти муассисаҳои таълимии судяҳо ва дигар масъалаҳо пешниҳод гардидаанд, ки онҳо ба такмили қонунгузории миллӣ ва ҳалли мушкилиҳои ҷойдошта мусоидат хоҳанд намуд.

Навгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он аст, ки аввалин маротиба дар даврони истиқлолияти давлатӣ дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ масъалаҳои назарӣ, амалӣ ва ташкилию ҳуқуқии интихоб, тайёр намудан, ҷобаҷогузорӣ, таълими муттасил ва такмили ихтисоси судяҳо ва номзадҳо ба вазифаи судя, коромӯз-судя, асосҳои назариявӣ ва заминаҳои ҳуқуқии этикаи касбии судя, мафҳум ва моҳияти онҳо, бо истифодаи усули таҳлили муқоисавии ҳуқуқӣ бо санадҳои байналмилалӣ ва таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ анҷом дода шудааст.

Хотирнишон бояд сохт, ки унвонҷӯ Завқизода С.А. аз соли 2005 ба инҷониб дар вазифаҳои гуногуни масъули низоми судии Тоҷикистон фаъолият карда истодааст. Аз ҷумла, давоми солҳои 2005-2009 номбурда дар Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар вазифаҳои мутахассис, сармутахассис, сардори шуъба ва ёрдамчии раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон; солҳои 2009-2015 дар вазифаҳои мутахассиси шуъбаи мудофиа ва тартиботи ҳуқуқӣ, сармутахассиси шуъбаи кафолатҳои конститутсионии Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва солҳои 2015-2016 ҳамчун директори Маркази таълимии судяҳо дар назди Шурои адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият кардааст. Аз 15

июни соли 2016 то инчониб ӯ дар вазифаи директори Маркази таълимии судяҳои назди Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият карда истодааст. Мавсуф дорои муносибату муоширати баланди инсонӣ, ахлоқи ҳамида, рафтори намунавӣ ва ҷаҳонбинии васеи илмӣ буда, ҳамчун шахси масъулиятшинос бо дарки баланди масъулият ба иҷрои вазифаҳои хизматӣ ва илмӣ муносибат менамояд. Маҳз бо дарназардошти хизматҳои бенуқсон ва ҳисси баланди масъулиятшиносӣ ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматӣмавсуф ӯ бо мукофоти давлатии медали “Хизмати шоиста” қадршиносӣ шудааст. Яке аз вазифаҳои асосии Маркази таълимии судяҳои назди Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистонро маҳз масъалаи интихоб, тайёр намудан ва такмили исхтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳад. Аз ин рӯ, интихоби мавзуи мазкур ба ҳайси мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ барои унвонҷӯ тасодуфӣ нест. Ӯ давоми фаъолият ба ҳайси директори Маркази таълимии судяҳо табиист, ки ба таври кофӣ оид ба проблемаҳои ҷойдоштаи соҳа иттилоъ пайдо намуда, ҳамзамон дар заминаи сафарҳои кории бевосита ба кишварҳои хориҷ ва омузишу таҳлили таҷрибаи пешқадам ва қонунгузории кишварҳои хориҷ зарурияти аз нигоҳи ҳуқуқӣ ва ташкилӣ мавриди такмили танзими ҳуқуқӣ қарор додани падидаи интихоб, омодасосозӣ ва такмили ихтисоси судяҳоро ба мақсад мувофиқ медонад. Маҳз бо дарназардошти омилҳои зкиршуда мавзуи мазкур аз ҷониби ӯ ба ҳайси мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ қарор дода шудааст.

Асосҳои методологии таҳқиқотро усулҳои умумӣ ва махсуси таҳқиқоти илмӣ, ба монанди: диалектикӣ, таърихӣ-ҳуқуқӣ, таҳлил ва синтез, сотсиологӣ ва оморӣ ташкил додаанд. Ба сифати усулҳои махсус – усули муқоисавии ҳуқуқӣ, назариявӣ, амалӣ ва ташкилии асосҳои меъёрии ҳуқуқии миллӣ ва байналмилалӣ ва таҷрибаи пешқадами давлатҳои хориҷӣ мавриди истифода қарор дода шудааст. Татбиқи маҷмуи усулҳои номбаршуда ба омӯзиш ва таҳқиқоти ҳамаҷониба, пурра

ва вокеъбинонаи масъалаҳои дар рисола пешбинишуда мусоидат намудааст.

Асосҳои назариявии таҳқиқотро ақидаҳо ва мавқеъҳои илмию назариявии мутафаккирон, олимон, муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ оид ба паҳлуҳои ҷудогонаи адолати судӣ, фаъолияти ҳокимияти судӣ, масъалаҳои интихоб, тайёр намудан, такмили ихтисоси судяҳо ва талаботи меъёрҳои ахлоқии касбии миллӣ, байналмилалӣ ва давлатҳои ҷудогона ташкил медиҳанд. Ин масъалаҳо дар корҳои олимон Ф.Н. Абдуллозода, Е.Б. Абдрасулов, З.Ҳ. Искандаров, И.Т. Маҳмудов, Х.М. Мирзамонзода, А.А. Мурадов, С.А. Шоназаров, Е.Б. Абросимова, К. Аното, М.В. Баглай, У. Бернам, С.В. Боботова, А.Д. Бойкова, О.В. Бойкова, В.П. Верина, С.Е. Витсина, И.С. Власова, Р. Давид, Г.Т. Ермошин, В.В. Ершов, И.И. Олейник, К.А. Орлова, В.В. Пейсиков, А.Н. Поляшук ва ғайра инъикос ёфтаанд.

Хулосаву пешниҳодҳои назариявӣ ва амалие, ки бо истифодаи таҳлили воқеии муқоисавии ҳуқуқии қонунгузории байналмилалӣ ва таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ анҷом дода шудаанд, барои илми ҳуқуқшиносии ватанӣ аҳамияти калон дошта, ба такмили қонунгузории соҳавӣ заминаи мусоид муҳайё месозад. Татбиқи пешниҳодҳои назариявӣ ва амалӣ метавонад ба ташаккул ва рушди низоми миллии интихоб, тайёр намудан, таълим, такмили ихтисоси судяҳо, номзадҳо ба вазифаи судя ва меъёрҳои этикаи касбӣ мусоидат намояд. Ҳамзамон як қатор пешниҳоду таклифҳои назариявӣ, илмӣ, ташкилӣ ва амалии рисолаи мазкурро бо ташкили курсҳои махсус дар нақшаҳои таълимии ихтисоси ҳуқуқшиносии донишгоҳҳои ҷумҳурӣ метавон мавриди татбиқ қарор дод.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот аз он иборат аст, ки таҳқиқоти илмии ӯ, аз ҷумла таҳлилҳои назариявӣ ва амалӣ, нуқтаҳои илмии пешниҳоднамуда ва хулосаҳо дастоварди мустақилона

ва бевоситаи муаллиф буда, асоснок ва мубрамии онҳо тасдиқи худро ёфтаанд.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ аст.

Мавзуъ ва мазмуни таҳқиқот ба шиносномаи ихтисоси 12.00.11 – Фаъолияти судӣ; фаъолияти прокурорӣ; фаъолияти ҳимояи ҳуқуқ ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ), ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда шудааст, мутобиқ мебошад.

Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокурории факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон муҳокима ва тасдиқ гардида, дастовардҳои илмии муаллиф вобаста ба мавзуъ дар конференсияҳои анъанавии ҳарсолаи факултети ҳуқуқшиносӣ, конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ба шакли маъруза пешниҳод шудаанд, аз ҷумла конференсияи байналмилалии илмию амалӣ бахшида ба таҷлили рӯзи қабули Эъломияи умумии ҳуқуқи инсон дар мавзуи “Принсипҳои ҳимояи судии ҳуқуқи инсон” (Душанбе, соли 2019); Конференсияи ҷумҳуриявии илмию амалӣ бахшида ба таҷлили рӯзи “Ҳуқуқи инсон” дар мавзуи “Этикаи касбии судя ва ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд” (Душанбе, соли 2021); конференсияи байналмилалии маҷозии Технологияҳои муосири рақамии HR ҳангоми интихоби номзадҳо ба вазифаи судя, баҳодиҳии фаъолият ва пешниҳоду ҷобаҷогузории судяҳо дар мавзуи “Опыт Таджикистана при отборе и подготовки судей и кандидатов на должность судьи-применение современных технологий” (Душанбе, 2020 г.) ва ғ.

Диссертатсия дар кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокурории факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба анҷом расонида шуда, доир ба мавзуъ ва моҳияти диссертатсия унвонҷӯ 8 мақола, аз ҷумла 6 адади онҳоро дар маҷаллаҳои тақризшавандаи

тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба табъ расонидааст. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз муқаддима, се боб, ҳафт зербоб, хулоса ва руйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

Ҳамин тариқ, таҳлили ҳамаҷонибаи таҳқиқоти диссертатсионӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки он арзиши баланди илмӣ ва амалиро соҳиб буда, аз ҷониби унвонҷӯ мустақилона ва муаллифона ба анҷом расонида шуда, ба талаботи омода намудани рисолаҳои номзади илм комилан ҷавобгӯ мебошад.

Аз ин рӯ, рисолаи номзадии Завқизода Солеҳ Амин дар мавзуи «Интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назариявӣ-амалӣ ва ташкилию ҳуқуқӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмхои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.11 – фаъолияти судӣ; фаъолияти прокурорӣ; фаъолияти ҳимояи ҳуқуқ ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ барои ҳимоя тавсия карда шуда, ӯ сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси мазкур мебошад.

Роҳбари илмӣ:
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент,
мудири кафедраи ҳуқуқи судӣ ва
назорати прокурории факултети
ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон **Маҳмудов И.Т.**

Суроға: 734023, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, м. Буни Ҳисорак
Тел.: (+992) 935-04-43-52; 1978 _mahmudov@mail.ru

Имзои И.Т. Маҳмудовро тасдиқ мекунам:
Сардори РК ва КМ ДМТ **Тавқиев Э.Ш.**
«_16_» ____05____ 2022 с.

РАЁСАТИ КАДРҲО ВА КОРҲОИ МАХСУС * ДОНИШГОҲИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН * TAJIK NATIONAL UNIVERSITY * УПРАВЛЕНИЕ КАДРОВ И СПЕЦЧАСТИ